

Ο Ενδυμίων και η Ευρυδίκη των ποιητριών¹
Δια- κειμενικές αναλύσεις σε τέσσερα ποιήματα

Βαρβάρα Μπουκουβάλα, Δ.Ν.-Πρόεδρος
Πρωτοδικών Δ.Δ.-μεταπτυχιακή φοιτήτρια του
μεταπτυχιακού προγράμματος «Δημιουργική Γραφή»-
Ε.Α.Π.

***Τα ποιήματα που αναλύθηκαν για τον Ενδυμίωνα είναι της Ζωής Καρέλλη «Ενδυμίων»² (1951) και της Άντειας Φραντζή «Ενδυμίονος ύπνον καθεύδεις»³ (1978) και για την Ευρυδίκη της Ζωής Καρέλλη «Ευρυδικής ψίθυρος»⁴ (1957) και της Λένας Παππά «Εικοστός αιώνας»⁵ (1976)**

Από τα ποιήματα της Ζωής Καρέλλη και της Άντειας Φραντζή, όπως φανερώνεται και από τον τίτλο τους, αναδύονται μυθολογικά στοιχεία από τον μύθο του Ενδυμίονος.

Στον καρελλικό Ενδυμίωνα το ποιητικό υποκείμενο εκφέρει τον λόγο τρίτοπρόσωπα. «Αφηγείται» τον λογοτεχνικό μύθο. Η ποιήτρια βρίσκεται φαινομενικά σε απόσταση από τον μύθο αλλά στην ουσία εντός του μύθου, μεταμφιεσμένη, φορώντας επιδέξια το προσωπίδιο της μυθικής ηρωίδας, ευρισκόμενη ταυτόχρονα στο παρελθόν και στο παρόν, περνώντας υποδόρια τα μηνύματά της μέσα από ένα τρίτο πρόσωπο που αναγιγνώσκει το ποίημά της.

¹ Το κείμενο αυτό συντάχθηκε ως εργασία στο μάθημα «Νεοελληνική Λογοτεχνία (19ος-20ός αι.): Κείμενα, αναγνώσεις, αναθεωρήσεις» του Καθηγητή Τάκη Καγιαλή στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Δημιουργική Γραφή» του Ε.Α.Π.

² [Ζωή ΚΑΡΕΛΛΗ, «Ενδυμίων» \[1951\] \(greek-language.gr\)](http://www.greek-language.gr)

³ [Άντεια ΦΡΑΝΤΖΗ, «Ενδυμίονος ύπνον καθεύδεις» \[1978\] \(greek-language.gr\)](http://www.greek-language.gr)

⁴ [Ζωή ΚΑΡΕΛΛΗ, «Ευρυδικής ψίθυρος» \[1957\] \(greek-language.gr\)](http://www.greek-language.gr)

⁵ [Λένα ΠΑΠΠΑ, «Εικοστός αιώνας» \[1976\] \(greek-language.gr\)](http://www.greek-language.gr)

Ο ποιητικός χρόνος συναιρείται. Ο μύθος, η παρούσα στιγμή, η ιδιωτική οδός γίνονται ένα. Μεταφέρεται ο μύθος στο τώρα, σε έναν χρονικό συνταυτισμό με το παρόν, συμπαγή, ομοιογενή και αδιασάλευτο. Το μυθολογικό ίχνος του Ενδυμίωνος που ζει κοιμώμενος με ανοικτά μάτια αιώνια προσφέρει στον αναγνώστη ένα ζεστό, απτό σώμα στο τώρα.

Το κύριο στοιχείο που αντλείται από τον μύθο είναι ο έρωτας της Σελήνης για τον κοιμώμενο. Ο έρωτας αυτός στο ποίημα δεν είναι σάρκινος. Η Σελήνη αγάπησε τον Ενδυμίωνα γιατί κοιμάται βαθιά. Ο ύπνος συμβολίζει τον θάνατο ή τον άσαρκο έρωτα; Έχει πεθάνει ο ερώμενος⁶ ή ο έρωτας είναι πλατωνικός; Διττή η αλληγορία. Η διπλή αυτή ερμηνεία ενισχύεται από τις παραλλαγές του μύθου. Κατά μία εκδοχή ο Ενδυμίων όριζε τη στιγμή του θανάτου του, μπορούσε να πεθάνει όποτε το επιθυμούσε⁷. Από την άλλη ο Ενδυμίων στον μύθο ζούσε σε μια οραματική πραγματικότητα, σ' αυτήν όπου ο έρωτας βιώνεται μέσα σε έναν λήθαργο⁸. Ο αναγνώστης, ανακαλώντας στοιχεία του μύθου με διαφορετικές κειμενικές σημασίες, αποκτά ισχυρή εξουσία καθορισμού του νοήματός του⁹.

Για εμάς το ποιητικό υποκείμενο χρησιμοποιεί τον μύθο, αποσκοπώντας να μας μεταφέρει στο απείραχτο κρεβάτι ενός πλατωνικού έρωτα. Ενός έρωτα νοερού με ένα πρόσωπο κατ' ουσίαν ανύπαρκτο.

Ο έρωτας τούτος είναι σφοδρός γιατί δεν πραγματώνεται. Παραμένει αενάως ζητούμενος. Ο αβίωτος έρωτας δεν οδηγεί σε

⁶Και όχι εραστής στο ποίημα.

⁷Απ. Ροδ. 4.57-58: «παρά Διός ειληφότα δῶρον, αὐτόν [Ενδυμίωνα] ταμίαν εἶναι θανάτου, / ὅτε θέλοι ὀλέσθαι».

⁸Ραψωδία τ της Οδύσσειας (τ. 547): «οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν».

⁹Ζαχαρίας Σιαφλέκης, *Η Εύθραυστη αλήθεια. Εισαγωγή στη θεωρία του λογοτεχνικού μύθου*, Gutenberg, Αθήνα 1994, σ.25.

στιγμές έξαρσης των συναισθημάτων. Δεν θα νιώσει η Σελήνη το ράπισμα στο σώμα της από τις καμτσικιές του ζωντανού έρωτα. Παγερή ησυχία απλώνεται παντού. Συνάμα, η ποιητική δήλωση για την απουσία σαρκικής επαφής εκφράζει έναν φόβο προς τον έρωτα. Ο φόβος να νιώσει κανείς όλη την ένταση της ερωτικής συνεύρεσης με το έξοχο ερωτικό υποκείμενο. Και ο έρωτας να τελειώσει...

Και ο νέος που κοιμάται ευτυχής, δεν θα φοβηθεί την Κυρά της Νύχτας, τη Σελήνη, που αλλάζει πρόσωπα. Άλλοτε είναι πανσέληνη, άλλοτε μισοφέγγαρη και άλλοτε συρρικνώνεται παντελώς. Δεν θα βιώσει όλες της τις διαστάσεις. Δεν θα δει ποτέ το πρόσωπό της, την αληθινή της μορφή, σε όλες τις αποχρώσεις της. Η Σελήνη θα παραμείνει αργυρή και ολόφωτη, αλλά ανέγγιχτη. Ο παρθενικός της υμένας δεν θα διαρραγεί.

Η Καρέλλη ακολουθεί το μυθολογικό πρότυπο αλλά διακριτικά παραλλάσσει ορισμένα στοιχεία του για να υφάνει τη δική της παρασημία¹⁰, με σκοπό να ανασύρει τα αρχαία κειμήλια από τον βυθό τους.

Ο μύθος λειτουργεί ως διάμεσος για να εκθέσει το ποιητικό υποκείμενο την υπαρξιακή ανάγκη του για έρωτα, τον φόβο του έρωτα και την αντίθεση μεταξύ πλατωνικού και βιωμένου έρωτα.

Στον «Ενδυμίωνα» της Καρέλλη τα μυθικά χαρακτηριστικά ανασκευάζονται. Η γυναικεία γραφή καθιστά σκοπίμως κεντρική ηρώίδα τη Σελήνη, για να διαπεράσει τα έμφυλα χαρακτηριστικά του έρωτα.

Η ποιήτρια εσωτερικεύει μέσα στη γραφή της όλη τη γυναικεία υπόσταση. Από την Ευρυδίκη έως τη γυναίκα του

¹⁰Δημήτρης Μαρωνίτης, *Η αρχαιογνωσία του Σεφέρη: Ζητήματα μεθόδου, Διαλέξεις*, Στιγμή, Αθήνα 1992, σ. 65 σε [Ζητήματα ορολογίας | Σελιδοδείκτες \(greek-language.gr\)](http://www.zetima.gr), 18.12.2023.

σήμερα. Και το ποίημά της γίνεται ένα πολυσύστημα, ένα κράμα από ιδέες, στάσεις ζωής και εικόνες που όλες μαζί αναδεικνύουν τη γυναικεία ταυτότητα¹¹.

Η ποιήτρια μιλάει εκ βαθέων. Από την ενδότερη υπάρξή της. Το ανέγγιχτο σώμα της, η σωματικότητα της, αχάιδευτη και γυμνή, γίνεται το επίκεντρο του υπαρξιακού στοχασμού της¹² και η μεθόδος για να περάσει τις έμφυλες διαστάσεις της ποιήσεώς της¹³. Το σώμα, η ψυχή και η διάνοια τοποθετούνται στο κέντρο των σκέψεων της και αναδεικνύουν το βάθος του υπαρξισμού της¹⁴.

Η ένταξη του ποιήματος στη συλλογή *Η Μοναξιά* και η Έπαρση συνδηλώνει τη μοναξιά του γυναικείου έρωτα και της θηλυκής ύπαρξης.

Η Σελήνη δεν παρουσιάζεται ως σκοτεινή ύπαρξη, όπως στον μύθο, που κοιμίζει τον Ενδυμίωνα για να τον έχει όπως και όποτε θέλει¹⁵. Ο έρωτας που διεκδικεί είναι πλατωνικός, κι ως εκ τούτου, ατελής. Με αυτόν τον τρόπο, η ποιήτρια σπάει το στερεότυπο της θηλυκότητας, την εικόνα του θήλυ που ηδονίζει και ξεγελάει.

Η Φραντζή στο ποίημά της ενσαρκώνει τον Ενδυμίωνα, το ποιητικό υποκείμενο ομιλεί διά του στόματός του. Παίρνει τον μύθο και τον μεταλλάσσει, ανατρέποντας τα στοιχεία του, με μια

¹¹Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, «Με πραγματικά βατράχια μέσα», στο Α. Φραντζή/Κ. Αγγελάκη-Ρουκ/Ρ. Γαλανάκη/Α. Παπαδάκη/Π. Παμπούδη, *Υπάρχει, λοιπόν, γυναικεία ποίηση*; Εταιρεία Σπουδών – Ίδρυμα Μωραΐτη, Αθήνα 1990, σ.26.

¹²Georges Freris, «Ανιχνεύσεις του μύθου του Ορφέα στην πρώτη ελληνική μεταπολεμική ποιητική γενιά», *Σύγκριση/ Comparaison*, τχ. 11 (2000), σ.108.

¹³Κατερίνα Καρατάσου, «Υπαρξισμός και Καβάφης στην υπερκειμενική ποίηση της υπόστασης της Ζωής Καρέλη», *Σύγκριση/ Comparaison*, τχ.21 (2010), σ.105.

¹⁴Ο.π., σ.110.

¹⁵Τριανταφυλλιά Γιάννου, (2012), Πυξίς Ψηφιακή Αρχαιοθήκη: «Ενδυμίων» Ζωή ΚΑΡΕΛΛΗ ΠΟΙΗΣΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, 20ός αι. /1951 σε [Πυξίς - Ψηφιακή Αρχαιοθήκη \(greek-language.gr\)](http://pyxis.greek-language.gr), 18.12.2023.

ετεροσημία¹⁶ που σκοπό έχει να εκφράσει την πολύπτυχη γυναικεία προσωπικότητα.

Σε θηλυκό γένος η Ενδυμίων καλεί τον Ερμή να της κρατήσει τα μάτια ανοικτά και ξάγρυπνα. Δεν θέλει να κοιμηθεί. Καλεί τον Ερμή που ξυπνάει κατά τον δικό του μύθο από τον ύπνο τους ανθρώπους να την αφήσει άγρυπνη, ώστε να ζήσει σε όλες του τις διαστάσεις τον έρωτα, πλήρη τα στάδιά του. Το άναμμα της φωτιάς, τον θάνατο της πέτρας με το χτύπημα ή το λάξευμά της, τα κουρέλια και τις στάχτες του.

Το ποιητικό υποκείμενο δεν επιθυμεί τον σεληνιακό έρωτα-τον ημιτελή, με το δανεικό φως του ήλιου.

Δεν επιθυμεί να γίνει θήραμα ενός άντρα που ακολουθεί τις πρακτικές της Σελήνης. Δεν θέλει να εγκαταβιώσει σε μια κατάσταση ημιλήθαργου.

Ο μύθος εδώ είναι εμφανές ότι αποκτά έμφυλα χαρακτηριστικά για να εκφράσει το πολυσύστημα της γυναικείας προσωπικότητας¹⁷, την ανάγκη της θηλυκής ύπαρξης για απόλυτο βίωμα της ζωής και του έρωτα, με όλες τις αισθήσεις της.

Στην Φραντζή η ποιήτρια γίνεται ένα με τον Ενδυμίωνα, ο οποίος θηλυκοποιείται. Η γυναίκα βλέπει τον εαυτό της μέσα από τον Ενδυμίωνα. Θέλει να γευτεί τις χαρές και τις πίκρες του έρωτα ως το μεδούλι της, μέχρι το οριστικό τέλος. Το τέλος του έρωτα το τέλος του βίου, βιούμενα. Η Φραντζή ομιλεί για τον έρωτα της ίδιας της ζωής. Το βίωμα με όλες τις αισθήσεις. Το ρούφηγμα όλων των διαστάσεών της. Η επελθούσα αθανασία μέσα από την

¹⁶Ο.π..

¹⁷Στεφανία Μποτέλη (2020), « Ο αρχαιοελληνικός μύθος στη νεοελληνική ποίηση II», στο Β. Βασιλειάδης (επιμ.), *Σελιδοδείκτες: Πολυμεισικός οδηγός για τη λογοτεχνία και την ανάγνωση*, σε [Ο αρχαιοελληνικός μύθος στη νεοελληνική ποίηση II | Σελιδοδείκτες \(greek-language.gr\)](http://www.greek-language.gr), 18.12.2023.

απόλυτα βιωμένη θνητότητα. Και το σώμα της γίνεται η αρχή για το ταξίδι της¹⁸.

Η Ενδυμώνας αρνείται τον άνδρα Σελήνη που θέλει να την οδηγήσει στον ημιλήθαργο, στην καθολική χειραγώγηση και στον διαρκή θάνατο μέσα σ' ένα όραμα. Ορθώνει έναν λόγο αντιπατριαρχικό. Διεκδικεί τη θέση και τον ρόλο της στην ηδονή, στην ίδια τη ζωή και ζητά να απενεχοποιηθεί για την πραγμάτωση των επιθυμιών της.

ΕΥΡΥΔΙΚΗ

Στο ποίημα της Ζωής Καρέλλη «Ευρυδίκης ψίθυρος» τα διακείμενα του μύθου αισθητικοποιούνται με έντονο ρυθμό. Το ποιητικό υποκείμενο γίνεται η ομιλούσα Ευρυδίκη.

Το ποίημα αρχίζει με τη φράση «Μη πιστεύεις». Η Καρέλλη, αποποιούμενη τις θρησκευτικές της καταβολές¹⁹, αμφισβητεί το βασικό χαρακτηριστικό της θρησκείας, την πίστη.

Η Ευρυδίκη καλεί τον Ορφέα να πάει μαζί της στον κάτω κόσμο. Να μην ζει επίγεια μόνο για τον έρωτα. Ο έρωτας δεν λυτρώνει. Η μουσική του Ορφέα, το κρεσέντο της ερωτικής πράξης, η ηδονή είναι προσωρινή και ο έρωτας θνητός. Η ύλη, η σάρκα, ο έρωτας είναι πρόσκαιρα και η προσήλωση σε αυτά προκαλεί την οδύνη. Πονάει και ο θάνατος αλλά συμβαίνει. Για αυτό η Ευρυδίκη παρακινεί τον Ορφέα να αποδεχθεί τη θνητότητά του και να εγκαταλείψει το σχέδιό του να την επαναφέρει στη ζωή.

¹⁸Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, Συλλογή Λύκοι και σύννεφα (1963): «Το σώμα μου έγινε η αρχή ενός ταξιδιού».

¹⁹Βλ. Maila García Amorós, «Ποιητική, θρησκευτική και θηλυκή ταυτότητα σε δύο ποιήτριες της μεταπολεμικής γενιάς: Ιωάννα Τσάτσου και Ζωή Καρέλλη», στο Κ. Α. Δημάδης (επιμ.), *Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο (από το 1204 έως σήμερα). Δ' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών (Γρανάδα, 9-12.9.2010)*, τόμ. Β, ΕΕΝΣ, Αθήνα 2011, σσ. 737-775 σε [Garcia-Amoros Maila \(eens.org\)](http://Garcia-Amoros-Maila.eens.org), 18.12.2023.

Το ποιητικό υποκείμενο εισάγει μία παρέκκλιση από τον αρχέτυπο μύθο. Ανατρέπει την ιδέα και το ήθος της πρωτότυπης γραφής.

Η ποιήτρια, με το στόμα της Ευρυδίκης, μάχεται με τον φόβο του θανάτου και τον νικά. Οι μεταφυσικές αναζητήσεις της έχουν εκλείψει. Δεν περιμένει ούτε την ανάσταση ούτε τη μεταθανάτια σωτηρία.

Η Ευρυδίκη της Καρέλλη εξοικειώθηκε με τον θάνατο, όπως συμβαίνει και στα σονέτα του Ρίλκε²⁰. Όταν λατρεύεις τη ζωή και την πιστεύεις, πρέπει να ξέρεις ότι υπάρχει και το αντίθετό της, ο θάνατος. Και τούτο να το αποδέχεσαι.

Σε όλο το ποίημα ο παραλλαγμένος μύθος γίνεται ο μίτος της ποιήτριας για να περάσει μέσα από τον υπαρξιακό λαβύρινθό της.

Ο Ορφείας τότε γιατί παράκουσε την Ευρυδίκη; Γιατί πέθανε τέτοιον θάνατο, αναρωτιέται η ποιήτρια. Διότι ξέχασε ότι η κατάβαση στον Άδη είναι οριστική και αμετάκλητη. Δεν έχει επιστροφή.

Όλη η ετεροσημία του μύθου λειτουργεί με σκοπό να θέσει η ποιήτρια στο επίκεντρο θεμελιώδη υπαρξιακά ζητήματα της ζωής και του θανάτου και ταυτόχρονα να αντιπαραθέσει τον γυναικείο ορθολογισμό και τη θηλυκή συγκράτηση έναντι των σαρκικών εξαρτήσεων του ανδρικού φύλου και της άλογης παρορμητικότητάς του εξ αιτίας αυτών.

Η γυναίκα της Καρέλλη στην «Ευρυδίκη» βιώνει με απόλυτο τρόπο την εσωτερικότητά της. Έχει απόλυτη συνείδηση των ανθρώπινων, κινείται με έναν παροξυσμένο ορθολογισμό. Στρέφει το βλέμμα της στον εαυτό της, στηρίζεται στην ίδια το νόημα της

²⁰Ζαχαρίας Σιαφλέκης, «Ο μύθος του Ορφεία: από τις μεταμορφώσεις της μυθικής αφήγησης στη ρητορική των λογοτεχνικών γενών», *Σύγκριση/ Comparaison*, τχ. 11 (2000), σ. 80.

ύπαρξής της, γίνεται η άνθρωπος. Όπως φανερώνει και το όνομά της είναι εκείνη που αποφασίζει ευρέως ή σχεδόν για όλα.

Η Ευρυδίκη μετά από χρόνια σιωπηλής ύπαρξης έρχεται να πρωταγωνιστήσει.

Στο ποίημα εισβάλλει ο φόβος του θανάτου. Έρωσ και θάνατος, σε ένα κυμαινόμενο αντιθετικό δίπολο. Η Ευρυδίκη δεν αποζητά την ηδονή, η νέα γυναίκα ενσαρκώνει ένα νέο θηλυκό πρότυπο της ηρεμίας και της γαλήνης²¹. Έχει κατορθώσει να φτάσει στην αλήθεια της, ανατρέποντας τον μυθικό της ρόλο²². Νικώντας τον φόβο του θανάτου, αναγνωρίζοντας το εφήμερο των γήινων απολαύσεων και τον ντετερμινισμό της ανθρώπινης μοίρας φθάνει στη γνώση, ισορροπεί σώμα, ψυχή και πνεύμα και κοιτά με ανοικτά μάτια το αναπόφευκτο τέλος²³.

Στην Λένα Παππά το ποιητικό υποκείμενο συνομιλεί με την Ευρυδίκη. Εικονοποιώντας την, της δίνει τη μορφή του ρόδου. Η προσωρινότητα της ομορφιάς της συμβολίζεται με τα ρόδα που βρίθουν από κάλλος αλλά είναι ευάλωτα στη φθορά. Ταυτόχρονα, όμως, δίνουν στην Ευρυδίκη μια πληρότητα, αν και θνητή, μια πληρότητα για όσο ζει²⁴. Η μυρωδιά του ρόδου θα διαρκέσει όσο και η ζωή. Την ευωδία του ρόδου έχει και ο έρωτας. Την ίδια θνητή ευωδία.

²¹Freris, ό.π., σ.110-111.

²²Ευθυμία Πέτκου, «Οι μυθικές γυναικείες μορφές και η αναθεώρηση της γυναικείας υποκειμενικότητας στην ποίηση της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ», *Neograeca Bohemica*, vol. 21, τχ.1 (2021), σ. 47 σε [Οι μυθικές γυναικείες μορφές και η αναθεώρηση της γυναικείας υποκειμενικότητας στην ποίηση της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ | Digital Library of the Faculty of Arts Masaryk University \(muni.cz\)](#), 18.12.2023.

²³Freris, ό.π., σ.115.

²⁴Marios-Byron Raizis, «Σονέτα στον Ορφέα του R. M. Rilke: ερμηνευτική προσέγγιση», *Σύγκριση/ Comparison*, τχ. 11 (2000), σ. 129.

Μόνη της θα πεθάνει και η Ευρυδίκη. Μόνη της θα κατέλθει τα σκαλιά του Ταΐναρου και θα φτάσει στον σκοτεινό Άδη.

Ο θάνατος, εξάλλου, επιφέρει τη λήθη. Ένα θρόισμα ανάμνησης για λίγο θα μείνει και μετά θα βαλσαμωθούν όλα, μας περιγράφει η ποιήτρια.

Η Ευρυδίκη της όμως ξέρει ότι δεν θα την σώσει από τον επίγειο θάνατο ούτε θα της δώσει τη μεταθανάτια σωτηρία κανένας Ορφέας. Δεν πιστεύει στο παραμύθι²⁵. Ο Ορφέας για να συναντήσει την Ευρυδίκη έπρεπε να παραδοθεί στον θάνατο. Κανείς όμως Ορφέας δεν υπάρχει που να θέλει να πεθάνει για τον έρωτα. Ακόμη και ο Ορφέας του μύθου επέλεξε να φέρει την Ευρυδίκη στον πάνω κόσμο αντί ο ίδιος να κατέλθει για πάντα στον Άδη²⁶. Ο Ορφέας του 20^{ου} αιώνα παραμένει ο Ορφέας του μύθου. Και ο μύθος χρησιμοποιείται με μαεστρία για να υποδηλώσει η ποιήτρια τη θλίψη της για το κενό του έρωτα και τις ελλείψεις του, καθώς και για την αδυναμία να ενωθούν ο άντρας και η γυναίκα στο απόλυτο ένα είτε στη ζωή είτε στον θάνατο.

Στην «Ευρυδίκη» της Παππά η γυναίκα αυτονομείται. Είναι μόνη. Γνωρίζει ότι πρέπει να στηριχθεί στις δικές της δυνάμεις. Να πεθαίνει κάθε μέρα και την ύστατη στιγμή χωρίς το έρμα του άλλου.

Η γυναίκα αναζητά την προσωπική της ταυτότητα. Τι κι αν είναι σύμβολο της ομορφιάς. Η ομορφιά της δεν θα την σώσει. Κανείς δεν μένει στη μνήμη των ανθρώπων για πάντα. Οι μνήμες έχουν λιγοστή διάρκεια.

Και σήμερα δεν υπάρχει κανένας Ορφέας να πεθάνει για την Ευρυδίκη.

²⁵ [Παραμύθι ...Ορφέας Περίδης... \(youtube.com\)](#)

²⁶ Αυτή η εκδοχή παρουσιάζεται στο Συμπόσιο του Πλάτωνα 179d 14.

Το σώμα είναι ρητά ή άρρητα το μέσο του ποιήματος για να εκφράσει η ποιήτρια το κενό και τις ελλείψεις της αγάπης. Η διαρκώς παρούσα αυτή έλλειψη αποκαλύπτει τη μοναξιά που βιώνει σε μια απογειωμένη συνείδηση η θηλυκή ταυτότητά της. Προς επίρρωση τούτου, εμφανίζεται ο Ορφέας, ο οποίος δεν επέλεξε να πεθάνει για την Ευρυδίκη, να ακολουθήσει το σελτό σώμα της. Γι' αυτό, η γυναίκα πρέπει να μάθει να ζει πέρα από τα στερεότυπα πατριαρχικά δίπολα, να ζει χωρίς να είναι το μισό κάποιου άλλου, από το οποίο αναμένει τη σωτηρία²⁷.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Κατερίνα Καρατάσου, «Υπαρξισμός και Καβάφης στην υπερκειμενική ποίηση της υπόστασης της Ζωής Καρέλλη», *Σύγκριση/ Comparaison*, τχ.21 (2010), σσ.103-129

Δημήτρης Μαρωνίτης, *Η αρχαιογνωσία του Σεφέρη: Ζητήματα μεθόδου, Διαλέξεις*, Στιγμή, Αθήνα 1992, σ. 65 σε [Ζητήματα ορολογίας | Σελιδοδείκτες \(greek-language.gr\)](#), 18.12.2023

Ευθυμία Πέτκου, «Οι μυθικές γυναικείες μορφές και η αναθεώρηση της γυναικείας υποκειμενικότητας στην ποίηση της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ», *Neograeca Bohemica*, vol. 21, τχ.1 (2021), σσ. 41-60 σε [Οι μυθικές γυναικείες μορφές και η αναθεώρηση της γυναικείας υποκειμενικότητας στην ποίηση της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ | Digital Library of the Faculty of Arts Masaryk University \(muni.cz\)](#), 18.12.2023.

²⁷Πέτκου, ό.π., σ.45.

Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, «Με πραγματικά βατράχια μέσα», στο Α. Φραντζή/ Κ. Αγγελάκη-Ρουκ/Ρ. Γαλανάκη/Α. Παπαδάκη/Π. Παμπούδη, *Υπάρχει, λοιπόν, γυναικεία ποίηση;*, Εταιρεία Σπουδών – Ίδρυμα Μωραΐτη Ρουκ, Αθήνα 1990, σσ. 23-33

Ζαχαρίας Σιαφλέκης, *Η Εύθραυστη αλήθεια. Εισαγωγή στη θεωρία του λογοτεχνικού μύθου*, Gutenberg, Αθήνα 1994

Ζαχαρίας Σιαφλέκης, «Ο μύθος του Ορφέα: από τις μεταμορφώσεις της μυθικής αφήγησης στη ρητορική των λογοτεχνικών γενών», *Σύγκριση/ Comparaison*, τχ. 11 (2000), σσ.76-83

Maila García Amorós, «Ποιητική, θρησκευτική και θηλυκή ταυτότητα σε δύο ποιήτριες της μεταπολεμικής γενιάς: Ιωάννα Τσάτσου και Ζωή Καρέλλη», στο Κ. Α. Δημάδης (επιμ.), *Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο (από το 1204 έως σήμερα). Δ' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών (Γρανάδα, 9-12.9.2010)*, τόμ. Β, ΕΕΝΣ, Αθήνα 2011, σσ. 737-775 σε [Garcia-Amoros Maila \(eens.org\)](https://www.eens.org/), 18.12.2023

Georges Freris, «Ανιχνεύσεις του μύθου του Ορφέα στην πρώτη ελληνική μεταπολεμική ποιητική γενιά», *Σύγκριση/ Comparaison*, τχ. 11 (2000), σσ.108-121

Marios-Byron Raizis, «Σονέτα στον Ορφέα του R. M. RILKE: ερμηνευτική προσέγγιση», *Σύγκριση/ Comparaison*, τχ. 11 (2000), σσ.122-130